

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת תולדות

שנת תשס"ט

א. אור החיים .

פרק כו' פסוקים ג', ה':

ג) כי לך ולזרעך וגו'. ארץ פלשתים בכלל נתינת הארץ היא, ולזה גם בן הסכים רמב"ן, ואמרו לך הבטחה זו אולי שהיא על מה שהצליח הוא שם דכתיב (פסוק י"ב) וזרע יצחק בארץ ההיא וגו'. עוד נתפסן לומר לו שיזכה הוא פה לזרע ואולי כי לא החזיק אברהם בארץ פלשתים בתזקה הראשונה לזה רצה ה' שיחזיק יצחק פה והוא החזיק פה בתזקה מעלה שחרש זרע, ולזה דקדק ה' בדבריו לומר את כל הארצות האלו:
עוד נתפסן להבטיחו כי אין לישמעאל חלק ונתלה בהבטחות אברהם וזאת ליצחק

לבד והוא אמרו לך. ודקדק לומר ולזרעך לשלל חלק מבניו כי דוקא אותו שנקרא זרעו דכתיב (כ"א י"ב) כי יצחק יקרא לך זרע (נדריים ל"א) ולא כל יצחק:
ה) שמי אברהם בקלי. לכל אשר נסיתיהו, וישמר משמרתי שמר עצמו לכל יבא לידו דבר שצויתיו לשמר, וכמו בן שמר המצוות לכל יעברוהו בהסס הדעת. וחקותי הם מצוות שאין בהם טעם, וכמו בן תרתי שמר לכל תשכח ממנו על דרך אמרו (דברים ד') וישמר נפשך וגו' פן תשכח את הדברים וגו':

עליו

1. מהו הקושי האפשרי בפסוק א' איתו מנסה כרשננו להתמודד?
2. למה חשוב לו להדגיש כי ארץ פלשתים אט כן ארץ ישראל וכי יש דעה שונה מלפני?
3. איך הוציאו את ישמעאל מן הצנין?
4. בפסוק ה' מנסה כרשננו להסביר את הפעלים השונים הכתובים כאן: מאצ, מאר, חוקה, תורה - התוכל להסביר?

* * *

ב. רמב"ן .

פרק כו' פסוק ה':

ה) וישמר משמרתי. לשון רש"י בקולי⁹⁴ כשנסיתיהו אותו. משמרתי, גזירות להרחקה כגון שניות לעריות שבות לשת. מצותי מצות שאלו לא נכתבו דין הוא שיכתבו⁹⁵ כגון גזל ושיפכות דמים. חקותי, דברים שיצר הרע ועורג משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז שאין טעם בדבר אלא המלך גזר חקו⁹⁶ על עבדיו. ותורתו, להביא תורה שבעל פה הלכה למשה בסיני. ואם כן יהיה כל זה בנוי⁹⁷ על דעת שהיה אברהם מקיים ומשמר את התורה עד שלא נתנה, וכך אמרו⁹⁸ בפסוק ויתן להם יוסף עגלות⁹⁹, שפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה שהיה עוסק בתורה כיום שהיו אבותיו, ועד עכשיו¹ לא נתנה תורה, הרי כתוב וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתו. ושם אמרו² שהיה משמר אפילו³ דקדוקי תורה והיה מלמד לבניו וכו'. ויש לשאול⁴ אם כן איך הקים יעקב מצבה⁵ ונשא שתי אחיות⁶ וכדעת רבותינו⁷, ארבע, ועמרם⁸ נשא דודתו, ומשה רבינו הקים⁸ שתי עשרת מצבה, והאיך אפשר שיהיו נהגים היתר בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמו וקבע לו השם שכר על הדבר, הוא יצוה את בניו ואת אחיו ללכת בדרכיו, וביעקב דרשו⁹ שמר את השבת וקבע תחומין. ואפשר שיהיה זה¹⁰ בשבת מפני שהיא שקולה¹⁰ ככל התורה כולה, שהיא מצידה על מעשה בראשית. ואולי נאמר משמרתי שניות לעריות של בני נח, ומצותי גזל ושיפכות דמים. חקותי אבר מן החי וכלאים¹¹ של הרבעת בהמה והרכבת אילן, ותורתו דינין¹² ואסורי עבודה זרה שאלו כלן נצטוו בהן בני נח. והוא השומר והעושה רצון בוראו ומשמר אפילו דקדוקין וחומרות במצות שלהן. וכמו שהזכיר¹³ ע"ז של אברהם אבינו ארבע מאה פרקי הוות¹³, ודרשו¹⁴ במאה שערים¹⁵ שמדדיה למעשרות.

תולדות

כי היו האבות נדוני צמיח לית מעשרות לעניים, או ידעו כי מצוה הם יפסי והמצוותם, מצווה היא כמו יאר ענין יי והנראה לנו מדעת רבותינו בפרש אברהם אבינו תורה כרת ביום הדין יפסק בה יפגעמי בעיות יסודיות ידעת איתך נראה לנו שאינו מצוה וענין יי יספורתו אותה היה בארץ ברכה ייעקב פיצע הארץ בברכה ינא כמו איתות יי ינו עשרם כי המצות משפט אדם הארץ הם יאר על מי כרתו ינו ברכה יעני כרת וכן יפסי רבוי רבותינו יי חסד חסד יאני איתו כי בעיה חסד יעשה הענין כן כרתו ינו ברכה ינו יאני כמו שדרשו בארץ ינא יי איתו יי תנא אית חסד ינוכד ינו האבות ינוכד דרשו יי חסד ינוכד את חסד איתו ינוכד ינוכד ינוכד ינוכד ינוכד כי המצות ינוכד חסד ינוכד על הדין העולם והיה ענין כן ינוכד את בניו אמונת בריאת יענים יהוציא מרוב כינת עבודה ירה ידעת המצוות, וזאת כונתם. ועל דרך הפשט תאמר ינוכד מספרת אמונת האלמות ההאמין בשם המיוחד וסמך משמרת זו בלבו וחלק בה על עיבוד עבודה ירה ינא חסד יי להשיב רבים לעבודתה מצוה ככל אשר צוהו בלך יי מארצו יעורר בני יעורר האמה יאת בנה הקורא ילכת בדרכי השם להיות תנוך ידעים יעני ענין יפסי יעני את בניו ואת בניו חסם ינוכד חסד ינוכד בעצמו ינוכד יענינו יענינו בני נח כמו שהן הורה לתן:

אלו

1. פרשנו מביא את רש"י, האם הוא מסכים ציון?
2. התוכל להסביר את קיום המצוות צ"י האבות "צד לא ניתנה תורה", איך בדיוק זה פול?
3. פרשנו מקשה על ידי כמה צופות כגורות שהן מוכיחות ההיפך, איך הוא מתרץ זאת?
4. מה בדיוק צפה אברהם, היכן ומתי?
5. פרשנו קובע חלוקה מצוינות של קיום מצוות פארץ ולא בחו"ל, איך זה מסתדר לו?
6. מה הכסיס הרציונלי לכך?
7. איך פרשנו מסכת את כל הציון?

* * *

ג. המשתדל. פרק בו פסוק ה':

[ה] מצותי חקותי ותורתיו: כל צווי בין לדורות בין לשעה נקרא מצוה, חוקה ותורה אינן אלא לדורות, חוקה היא באשר יאמר המושל: תעשה כך וכך; ואם יאמר: אם יארע לך כך אז תעשה כך, ואם יקרה כך אז תעשה כך — זה נקרא תורה. יציאתו מארצו והעקדה היו מצוות, המילה היא חוקה, וההליכה בדרך ה' לעשות צדקה ומשפט היא תורת ה', ואעפ"י שלא מצאנו, שנצטוו על זה מאת ה', הגה אברהם ידע כי זאת היא דרך ה', והיה עושה צדקה ומשפט להיותו יודע כי באלה הוא חפץ, נמצא שהיה שומר אותן להיותן תורת ה'.

אלו

1. פרשנו מדיר את המושגים: מצוה, חוקה, תורה - התוכל להסביר?
2. לא מה ואיך "צדקות צדקה ומשפט" היא תורת ה'?

* * *

ד. תוספת ברכה. פרק בו פסוק ה':

עקב אשר שמע אברהם בקולי (כ"ו ה')
 בגמרא נדרים (ל"ב א') אמרו, בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו (ראה בסמוך), וסמכו זה (בדרך רמז) על המלה "עקב" שעולה במספר גימטריא קע"ב, וכל שנותיו של אברהם קע"ה (סוף פרשה חיי, כ"ה ז'), והשנים טרם הכיר לא חשב כאן. ובמ"ד כאן (פרשה ס"ד) באו דעות הכמים, כי בן ארבעים ושמונה שנה הכיר, ועיי"ש במתנות כהונה.
 ואפשר להביא ראיה להדעה שבגמרא, שבן שלש שנים הכיר, ממה שאמרו במ"ד פרשה לך (פ' מ"ה), ראוייה היתה שרה להגיע לשנותיו של אברהם, אלא שנענשה על שציערה אותו בדבר הגר כמבואר בפ' וידא (כ"א י"א) וירע הדבר בעיני אברהם, וחיתה מ"ח שנים פחות מחיי אברהם, כי הוא חי קע"ה שנה והיא קכ"ז, ואם נאמר שהכיר בן מ"ח שנה, והשנים שלא הכיר לא יחשבו בחיים, כמבואר למעלה, הרי יוצא שגם שנותיו שלו היו קכ"ז (בחשבון קע"ה לאחר נכוי מ"ח), ומתאימים לשנות שרה.
 וענין ההכרה שלו יש לבאר עפ"י מה שאמרו במ"ד פרשה לך, שהי' חוקר למציאות מנהיג העולם והעמיק בחקירה זו והחליט, כי אי אפשר לעולם בלא מנהיג ומתוך כך בא להכרת ה' ואמונה באחדותו, עיי"ש.

תולדות

וחקירה זו נקראת אצל חז"ל "חקירה במעשה מרכבה" (חגיגה, בהמשך פרק ב'), ומסופר שם (י"ד ב') כי רבי אלעזר בן ערך הי' דורש בענינים אלה לפני רבי יוחנן בן זכאי, וכשגמר לדרוש עמד רבי יוחנן ונשקו על ראשו ואמר, ברוך ה' שנתן בן לאברהם אבינו שידוע להבין ולחקור במעשה מרכבה. יש גאה דורש וגאה מקיים, אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלצוך, ע"כ. ולא נתבאר למה תפס לייחס עניניו אלה דוק לאברהם, אך לפי המתבאר שאברהם הי' חוקר בענינים אלה, והי' גם גאה מקיים. לכן יכון לו יחס זה, על דרך שאמרו מעשה אבות ירשו בנים.

אלף

1. מה הביא את כרשננו לומר דברו זה דוקא כאן?
2. איך כרשננו מסביר את הפרשי השנים בין אברהם לשרה במוצד פטירתם?
3. למה חושב כרשננו ששרה ציצרה את אברהם, הלא זה היה במצות ה'?
4. מה מחדש הסיפור של אביצור בן צרק?
5. מה אנתנו יורשים מאברהם?

* * *

ה. צרוך המור. וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחותי היא כי ירא לאמר אשתי. אם התורה גותנת פרק כו' פסוק ז': סבה לא היה לומר אלא פן יהרגוהו. ואם הוא משיב לאנשי המקום אם כן ידעו הדבר וזה שקר, ואולי היא תשובה לאנשי ביתו ולרועיו שכשיראו שאמר אחותי היא שאלוהו למה לא אמרת שהיא אשתך. והוא השיב כי אני ירא לאמר אשתי פן יהרגוני. ואולי היה זה לזרום שלא יאמרו שהיא אשתו כי יש בדבר סכנת נפשות.

אלף

1. אינה קושי מוצא כרשננו בחשיבת יצחק?
2. מה היה צריך לומר מתי ולמי ולמה לא צעה כן?
3. איך ככל זאת היתה התנהלותו ראויה בתנאים שנוצרו?

* * *

ו. אבני שהם. וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה. אך יעקב יעשו (כ"ה, ה').

וכתב רש"י: אם יעקב ועשו אינו יודע מה מלמדנו.

ואפשר לפרש: הכוונת הכתוב היא בעצת ששלח יצחק את יעקב ללכת פדנה ארם אל לבן, אמר לו שכשיפיע לפני לבן ויצג את עצמו בפניו, יאמר לו כי הוא בן אחותו רבקה, שהיא אב יעקב ועשו, ה"ל שיצוין עובדת זה כי שני אחים הם בני רבקה — יעקב ועשו. והיתה כוונת יצחק בזה, שלא יצטוץ יעקב מעצמו לגולל לפני לבן את כל פרשת היחסים שבין לבין עיניו, וכי הוא בורח מלפניו מחמת שהוא רוצה להרגו, כי מכוער הדבר אשר אה ירדוף את אחיו ויבקש את דמו, אכן להעלים את הדבר לגמרי מעיניו יבן אי אפשר, כי שמא יגונב הדבר לאוניו ממקור אחר, ואז תרבה הכדימה יותר, ולפיכך צויה לו כי בעת פגישתו יזכיר את אחיו עשו בן אמו רבקה, וכך יתגלגלו הדברים ויוכל לספר לו את הקורות אותם.

ובפ' ויצא, בעת בוא יעקב אצל לבן, כתוב: והי' כשמוע לבן את שמע יעקב בן אחותו, וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו, ויספר ללבן את כל הדברים האלה, ופירש"י: ויספר ללבן שלא בא אלא מתוך אונס וכז', ויתכן כי סיפור הדברים נתגלגל כפי אשר יעץ יצחק, וכמו שנתבאר.

אלף

1. מה הקושי בפסוק?
2. מה היה קשה לרש"י ומה תשובתו — ללא מצנה — חשבה לנו, הרי יכול היה לא לכתוב?
3. כרשננו נותן כאן הסבר פסיכולוגי-ענייני לתאור המצב המשונה, מה זה מוציא לכירוש הקושי?
4. האם הרש"י המוצא מפרשת ויצא מסביר את רש"י כאן או את הצנין בכלל?

* * *